

Історія соціології. Частина 2. Довге ХХ сторіччя - основні соціологічні концепції

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	С - соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини
Спеціальність	С5 Соціологія
Освітня програма	Врегулювання конфліктів та медіація
Статус дисципліни	Нормативна
Форма навчання	очна(денна)
Рік підготовки, семестр	1 курс, 2 семестр
Обсяг дисципліни	5 кред. ЄКТС/150 годин: лекції – 30 год., семінарські – 30 год., самостійна робота – 90 год.
Семестровий контроль/ контрольні заходи	Екзамен, МКР, реферат
Інформація про керівника курсу / викладачів	Лектор і практичні: Василець Ольга Іванівна, vasylets.olha@lil.kpi.ua, ovasilec@gmail.com (063) 872 26 19 (Telegram), (Viber), +38 098 42 946 73
Розклад занять	https://schedule.kpi.ua/
Мова викладання	Українська
Розміщення курсу	

<https://classroom.google.com/c/ODE0MTUyNzI2MzMy?cjc=qdm4vyn3//classroom.google.com/c/ODE0MTUyNzI2MzMy?cjc=qdm4vyn3>

Програма навчальної дисципліни

Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчання та результати навчання

Пізнання соціальних явищ, конфліктний характер їх розгортання, зв'язок практики та концептуалізація і розвиток уявлень про неї – усе це має історичні витоки та контексти, на дослідженні яких і зосереджується академічна взаємодія викладача і студентства впродовж вивчення даної навчальної дисципліни.

Предметом навчальної дисципліни «Історія соціології» є виникнення, історичні форми, основні етапи, напрями, школи, тенденції розвитку соціології як науки, дослідження процесу виокремлення знання про суспільство із загального людського досвіду і набуття ним форми емпірично обґрунтованої наукової теорії.

Мета. Історія соціології належить до нормативних компонентів освітньої програми циклу загальної підготовки і має на меті отримання студентами **загальних компетенцій**:

ЗК 01 - Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 04 - Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 06 - Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК 12 - Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Вивчення даної дисципліни передбачає набуття зазначених нижче **фахових компетенцій**.

ФК 01 - Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.

ФК 02 - Здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій.

Програмними результатами навчання виступають:

РН 01 - Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.

РН 02 - Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми.

РН 03 - Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.

РН 08 - Обґрунтовувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури.

Опрацьовуючи матеріали навчальної дисципліни «Історія соціології» студенти отримують навички системного підходу до вивчення історії людства як історії уявлень про особу, її місце у всесвіті та суспільстві, конфліктного характеру їх взаємин. Від давньогрецького спадку, через дари іудеїв, до утопій середньовіччя і становлення соціології як окремої галузі наукового знання у добу формування модернів. Викладач надає комплексний огляд категорій загальногуманітарного та конкретно-поведінкового стибу, прищеплює студентам принципи неупередженості у вивченні концепцій і поглядів, з урахуванням світоглядних контекстів та рівня економічного, політичного й культурного розвитку конкретної історичної доби постання й розгортання даних концепцій.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Пререквізити: Україна в контексті історичного розвитку Європи, Вступ до соціологічної професії

Постреквізити: Загальна теорія розвитку, Загальна соціологія, Сучасні соціологічні теорії, Виробнича практика, Підготовка кваліфікаційної роботи

3. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Соціальні вчення представників німецького Просвітництва (І. Кант та Й. Г. Фіхте)

Тема 2. Консерватизм Едмунда Берка. Демократія в Америці Алекс де Токвіль.

Тема 3. Вчення утопістів-соціалістів (Р. Оуен та С. Фур'є). Суспільно-політичне вчення Сен-Сімона.

Тема 4. Органістична еволюційна соціологічна концепція Г. Спенсера. Емпіричні соціальні дослідження XIX – початку XX століття.

Тема 5. Джон Стюарт Мілль. Індуктивістський позитивізм та утилітаризм. Становлення та розвиток позитивізму у працях О.Конта.

Тема 6. Соціальна теорія марксизму. Розвиток марксизму в працях його послідовників.

Класовий аналіз в умовах сучасної соціальної динаміки.

Тема 7. Соціологізм» Е.Дюркгейма. Розуміюча соціологія М.Вебера.

Основні питання: Свобода людини як природне право. Особистість і держава. Мораль і право. Право і політика. **СРС:** Політико-правова концепція Йоганна Фіхте. Обґрунтування природи і держави.

Лекція 2.

Тема: Соціальні вчення представників німецького Просвітництва (І. Кант та Й. Г. Фіхте)

Основні питання: Право і політика. Категоричні імперативи щодо права та держави, правової держави. Теоретичне обґрунтування ліберальної концепції правової держави. Вчення про «вічний мир». **СРС:** Принципи народного суверенітету. Вчення про соціальне правовий державі.

Лекція 3.

Тема: Консерватизм Едмунда Берка Демократія в Америці Алекс де Токвіль

Основні питання: Консервативна парадигма у потрактуванні суспільних відносин. Англосаксонська модель консерватизму Едмунда Берка. Вчення про право і законі.

СРС: «Реставрація політичної науки» Карла Галера. Демократія в Америці А.де Токвіль . Свобода проти рівності. Цінність горизонтальних зв'язків . Розуміння ментальності.

Лекція 4.

Тема: Вчення утопістів-соціалістів (Р. Оуен та Ш. Фур'є). Суспільно-політичне вчення Сен-Сімона

Основні питання: Концепція соціально-політичного розвитку Шарля Фур'є як соціаліста-асоціоніста. Критика капіталістичного ладу і буржуазної демократії. Фаланга як форма організації нового суспільства.

СРС. Конституційні проекти нового ладу Р. Оуена. Ставлення до політичної боротьби і революції.

Лекція 5.

Тема: Органістична еволюційна соціологічна концепція Г. Спенсера.

Основні питання: Загальна характеристика, основні принципи та напрямки розвитку натурсоціології. Принцип соціального редукаціонізму. Принцип соціальної аналогії. Принцип лінійного еволюціонізму.

СРС: Еволюційна теорія Г.Спенсера. Еволюціонізм, органіцизм і функціоналізм в теорії суспільства Г.Спенсера.

Лекція 6.

Тема: Органістична еволюційна соціологічна концепція Г. Спенсера.

Основні питання: Г.Спенсер та його місце в історії соціології. Принцип соціальної аналогії в теорії Г.Спенсера. Ліберальна спрямованість соціальної аналогії Г.Спенсера.

СРС: Соціальні інститути в теорії Г.Спенсера. Типи суспільств в теорії Г.Спенсера. Г.Спенсер – критик соціалізму.

Лекція 7.

Тема: Джон Стюарт Мілль. Індуктивістський позитивізм та утилітаризм. О.Конт та його час.

Основні питання: Місце соціології в системі «моральних наук». Етичний утилітаризм. Елементи соціологічного еволюціонізму. Індуктивна логіка як єдина можлива методологія соціальних наук.

СРС Місце соціології в контівській системі позитивних наук. Чотири методи емпіричного дослідження.

Лекція 8.

Тема: Джон Стюарт Мілль. Індуктивістський позитивізм та утилітаризм. О.Конт та його час.

Основні питання: Становлення та розвиток позитивізму у працях О.Конта. Класифікація наук. Предмет, завдання та методи соціології в працях О.Конта. Соціальна статика і соціальна динаміка. Закон трьох стадій розвитку.
СРС Експеримент в соціальних дослідженнях.

Лекція 9.

Тема: Соціальна теорія марксизму. Класовий аналіз в умовах сучасної соціальної динаміки
Розвиток марксизму в працях його послідовників.

Основні питання: К.Маркс та його час. Загальні теоретичні положення та принципи марксизму. Теорія історичного матеріалізму та економічний детермінізм. К.Маркс про соціально – класову структуру суспільства. Теорія імперіалізму та перспективи революційної боротьби в працях Леніна.

СРС: Соціальна стратифікація і революційні зміни суспільного життя. Конфліктний характер консервативної революції.

Лекція 10.

Тема: Соціальна теорія марксизму. Класовий аналіз в умовах сучасної соціальної динаміки
Розвиток марксизму в працях його послідовників.

Основні питання: Визначення класів. Ленінська соціологія держави. Теорія партійного будівництва. Розвиток фундаментальних положень К.Маркса в працях В.І.Леніна Класова боротьба та соціальна революція в теорії К.Маркса. Теорія комуністичного суспільства К.Маркса Мета та цілі критичного осмислення марксизму Е.Бернштейна. Перспективи розвитку капіталізму та класової боротьби в працях Е.Бернштейна.

СРС: Теорія середнього класу Е.Бернштейна. Перспективи соціалізму та завдання соціал-демократії. Місце Е.Бернштейна в історії соціології: Роза Люксембург і соціал-демократія, як спосіб мислення і спосіб соціальної організації.

Лекція 11.

Тема: Соціологізм Е.Дюркгейма.

Основні питання: вивчення методологічних принципів соціологізму та правил соціологічного методу; розкриття поняття соціального факту, та їх типів. Дослідження поняття солідарності та розподілу праці , визначення норми та девіації.

СРС: Розподіл праці у суспільстві як чинник соціальної єдності. Поняття норми та девіації в теорії Дюркгейма. Вплив ідей Е. Дюркгейма на розвиток сучасної соціології.

Лекція 12.

Тема: Розуміюча соціологія М.Вебера

Основні питання: Ідеальні типи – методологія М.Вебера . Вивчення місця соціології в системі наук про суспільство.

СРС: Формальна раціональність в соціології М.Вебера, концепція бюрократії в соціології М.Вебера

Лекція 13.

Тема: Соціальна доктрина З.Фрейда та його учнів.

Основні питання. Соціальна доктрина З.Фрейда та його учнів.Основні питання:. З.Фрейд та його місце в історії соціології. Ідея свідомого та несвідомого в теорії З.Фрейда. Захисні механізми людської психіки. Енергія «лібідо» як джерело природної агресивності в людині. Соціальний зміст «едіпового комплексу». Дуалізм людських інстинктів в теорії З.Фрейда: сублимовані та несублимовані форми. Теорія соціального контролю.

СРС: О.Ранк про активну людську волю як основу індивідуального та соціального розвитку.

Лекція 14

Тема: Соціальна доктрина З.Фрейда та його учнів.

Основні питання. Питання соціальної структури та соціального розвитку в теорії З.Фрейда. Ідея колективного несвідомого в теорії К.Г.Юнга. К.Юнг про психологічні типи. Прагнення до влади як шлях до подолання комплексу неповноцінності та рух до досконалості в теорії А.Адлера.

СРС: Гіперболізація принципу сексуальності в теорії В.Райха. В.Райх – ідеолог «сексуальної революції» в країнах Заходу.

Лекція 15.

Тема: Теорія політичних еліт в європейській соціології початку ХХ ст Соціологічна система В.Паретто.

Основні питання: Теорія політичних еліт – предмет соціологічного дослідження початку ХХ століття. Суспільство та держава. Проблема бюрократії в соціології Г.Моска. Політичні партії: процес олігархізації в соціології М.Я.Острогорського. Соціологічна теорія політичного класу Р.Міллса.

СРС: «Залізний закон олігархії» Р. Міхельса. Ідейні витоки і особливості світогляду. Соціологія як логіко-експериментальна наука. Логічні і нелогічні дії. Суспільство як система в стані рівноваги. Значення соціологічних ідей В.Паретто.

Семінарські (практичні) заняття

Семінарські заняття мають на меті розвиток у студентів вміння працювати з науковою літературою, готувати виступи на базі попередньої аналітичної роботи, формулювати та відстоювати свою позицію, брати активну участь у дискусії.

Семінарське заняття №1

Тема: Соціальні вчення представників німецького просвітництва (І.Кант та Й. Фіхте).

Мета: проаналізувати ліберальну концепцію правової держави та узагальнити взаємозв'язок між мораллю та політикою.

Результатом стає здатність Визначити можливості функціонування «закритої» держави. Проаналізувати принципи народного суверенітету.

Семінарське заняття №2

Тема: Консерватизм Едмунда Берка.

Мета: виокремити історичні та теоретичні передумови появи консерватизму як ідеології.

Результатом стає здатність розкрити суть та зміст консерватизму щодо взаємовідносин різних станів людей, змін у суспільстві, роль та місце ціннісних настанов та їх специфіку у ідеології консерватизму.

Семінарське заняття №3

Тема: Алекс де Токвіль і його «Демократія в Америці», тогочасні й поточні виміри та коннотації.

Мета: розкрити значущість горизонтальних звязків, проаналізувати поняття менталітету і особливості постання середнього класу.

Результатом буде набуття компетенцій до критичного погляду на феномен демократії та вміння запропонувати продуктивні стратегії щодо її оновлення.

Семінарське заняття №4

Тема: Вчення утопістів-соціалістів (Р. Оуен та Ш. Фур'є).

Мета: Проаналізувати соціалістичні підходи до питань змін в суспільстві. Розглянути концепції побудови соціалістичних комун та визначити переваги та недоліки їх формування
Результатом стає здатність порівняння та виокремлення спільних та відмінних рис серед представників соціалістичного утопізму.

Семінарське заняття № 5

Тема: Суспільно-політичне вчення А.Сен-Сімона.

Мета: проаналізувати витoki появи позитивізму у вчення А. Сен-Сімона. Визначити основні положення його наукової системи.

Результатом стає здатність надати характеристику концепції історичного прогресу.

Тема: Органістична еволюційна соціологічна концепція Г. Спенсера.

Мета: надати загальну характеристику, визначити основні принципи та напрямки розвитку натурсоціології. Проаналізувати принципи соціального редукціонізму, соціальної аналогії та лінійного еволюціонізму.

Результатом стає здатність визначити місце Г.Спенсера в історії соціології. З'ясувати сутність еволюціонізму, органіцизму і функціоналізму в теорії суспільства Г.Спенсера. Здійснити дискурс соціальних інститутів в теорії Г.Спенсера, а також проаналізувати типи суспільств в його теорії.

Семінарське заняття №6

Тема: Становлення та розвиток позитивізму у працях О.Конта.

Мета: дослідити принципи класифікації наук, предмет, завдання та методів соціології в працях О.Конта. Надати загальну характеристику соціальній статистиці і соціальній динаміці.

Результатом стає здатність визначити закон трьох стадій розвитку соціального світу як особливого феномену.

Семінарське заняття №7

Тема: Джон Стюарт Мілль. Індуктивістський позитивізм та утилітаризм.

Мета: дослідити місце соціології в системі «моральних наук». Надати загальну характеристику етичному утилітаризму. Визначити елементи соціологічного еволюціонізму.

Результатом стає здатність дати засадничі характеристики індуктивної логіки як єдиної можливої методології соціальних наук. Розкрити сутність чотирьох методів емпіричного дослідження та експерименту в соціальних дослідженнях.

Семінарське заняття № 8

Тема: Криза натурсоціології кінця ХІХ-початку ХХ століття.

Мета: розкрити суть та зміст перших практик емпіричної соціології. Описати філософію життя Дільтея і неокантіанство як складові соціологічного знання

Результатом стає здатність визначати переваги та недоліки статистичні закономірності соціальних явищ (Л.А. Кетле) та амбівалентний характер взаємин марксизму і наукової соціології.

Семінарське заняття № 9

Тема: Німецька формальна соціологія.

Мета: показати взаємозв'язок між формальною соціологією та філософією життя через його персоналізацію у постаті Г.Зіммеля. Дослідити типи суспільних зв'язків в концепції Ф.Тьоніса та проаналізувати принцип понятійної антиномії у його теоретичних вибудовах.

Результатом заняття стає здатність показати еволюцію поглядів Г.Зіммеля як філософа і соціолога, розкрити суть багатого на філософські сенси світу, в якому гроші поступово перетворюються із самого лише засобу обміну на рушія господарських відносин і навіть на визначальний чинник міжособистісних стосунків модерного суспільства; здатність показати значущість звернення до структури соціального знання в теорії Ф.Тьоніса. Місце Ф.Тьоніса в історії соціології.

Семінарське заняття № 10

Тема: Промисловий переворот та підйом капіталізму Соціальна теорія марксизму.

Мета: Обґрунтування того факту, що соціологічна теорія є поясненням соціального життя і її постання як самостійної дисципліни пов'язане із формуванням модернів.

Результатом заняття стає формування компетенції щодо визначення об'єктивних чинників виокремлення соціології як «соціальної фізики», можливостей за її допомогою досліджувати соціальну поведінку масового актора суспільних практик. дослідити об'єктивні передумови та суб'єктивні чинники виникнення марксизму як соціально-філософського вчення, проаналізувати суспільно-політичні обставини того часу, причини загострення соціальних протиріч.

У результаті семінарського заняття формується розуміння значущості трьох складових частин марксистської теорії. Постає бачення класової боротьби як рушійної сили історичного розвитку. Складаються підстави для розуміння пояснювального потенціалу такого підходу і його методологічної обмеженості.

Семінарське заняття № 11

Тема: Розвиток марксизму в працях його послідовників.

Мета: дослідити теорію постання імперіалізму та перспективи революційної боротьби в працях Леніна. Показати перспективи розвитку капіталізму та класової боротьби в працях Е.Бернштейна

Результатом заняття стає вміння критичного осмислення марксизму, здатність визначити середній клас як категорію та реальний прошарок членів суспільства, виокремити завдання соціал-демократичних рухів.

Семінарське заняття № 12

Тема: «Соціологізм» Е.Дюркгейма.

Мета: ознайомитися із теоретичним внеском Е.Дюркгейма та інтелектуальними витоками його соціології, основними принципами його «соціологізму»

Результатом заняття полягає у формуванні компетентності щодо визначення онтологічного аспекту «соціологізму», бачення соціальної реальності як предмету соціологічного дослідження.

Семінарське заняття № 13

Тема: Розуміюча соціологія М.Вебера .

Мета: окреслити принципівість різниці між методологією детермінізму – спадком природничих наук і новими можливостями соціології, заснованої на принципах розуміння.

Результатом стає вміння бачити і моделювати поведінку людей, що по суті виходить за межі звичних уявлень про теорію у природничих науках. Уміння спиратися на експеримент, спостереження та інтуїцію.

Семінарське заняття № 14

Тема: Соціальна доктрина З.Фрейда та його учнів. Теорія політичних еліт в європейській соціології початку XX ст. Соціологічна система В.Паретто.

Мета: розглянути соціальну доктрину З.Фрейда та його учнів, місце З.Фрейда в історії соціології, питання соціальної структури та соціального розвитку. Розглянути енергію «лібідо» як джерело природної агресивності в людині, показати соціальний зміст «едіпового комплексу», дуалізм людських інстинктів, їх сублімовані та несублімовані форми. вивчити історичне постання прошарків та кластерів суголосних політичним класам. Простежити розвиток теорії еліт на прикладі праць Г. Моска та В. Паретто. дослідити ідейні витоки і особливості світогляду В.Парето, значення його соціологічних ідей.

Результатом заняття стає вміння використовувати у соціологічних дослідженнях та практиках медіації ідеї свідомого та несвідомого, концепти захисних механізмів людської психіки. Результатом заняття стає також вміння застосовувати на практиці положення теорії соціального контролю, ідеї колективного несвідомого (теорія К.Г.Юнга), визначити шлях до подолання комплексу неповноцінності та рух до досконалості (теорія А.Адлера). Практична компетентність щодо використання «Залізного закону олігархії» Р. Міхельса. Що може бути виправдано переосмисленням ? А також вміння використовувати потенціал соціології як логіко-експериментальної науки, розглядати формування концепції рівноправ'я та Декларації прав людини у контексті історичних обставин (перехідний період Франції наприкінці XVIII – початку XIX) століть. Формується здатність розрізнявати дії логічні і нелогічні дії, розглядати суспільство як систему в стані рівноваги. Бачити перспективи трансформаційних змін.

Семінарське заняття № 15

Модульна контрольна робота

6. Самостійна робота студента

З метою поглиблення знань студентів з дисципліни, отримання досвіду самостійної роботи з науковою літературою пропонується самостійне опрацювання наукової літератури з проблемних питань політичної науки. Від студентів вимагається знання основних проблем та визначень з тематики лекцій та семінарів, вільне володіння категоріальним апаратом із дисципліни.

Крім того студенти мають самостійно розглянути завдання призначені для самостійної роботи і на основі цієї інформації вільно відповідати на поставлені питання. Окремо теми для самостійної роботи не передбачені.

Самостійна робота здобувача включає:

підготовка до аудиторних занять – 48 год;

підготовка до модульної контрольної роботи – 4 год;

підготовка реферату – 8 год.

підготовка до екзамену – 30 год.

Загалом – 90 год.

Під час планування індивідуального завдання з певного ОК необхідно забезпечити баланс часу СРС відповідної освітньої компоненти. Підґрунтям цього розрахунку є орієнтовні норми часу на виконання здобувачами вищої освіти окремих робіт:

Вид роботи	Підготовка до одного аудиторного академічного часу					Підготовка та складання		Виконання	
	Лекції	Практичні	Семинарські	Лабораторні	МКР* (денна)	Залік	Екзамен	ІСЗ (денна)	ДКР (заочна)
Норма часу (год.)	0,3-0,5	0,5-1	1,5-2	1-1,5	2	6	30	10-15	10-20

Політика та контроль

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекції проходять у інтерактивній формі. Заохочуються запитання, уточнення.

На семінарських заняттях додається формат занять практичних – розбираються конкретні кейси, моделюються ситуації, прописується алгоритм вирішення проблеми.

Відвідування і виконання завдань

Присутність на усіх лекціях є бажаною. При неможливості відвідувати деякі з них, вітається звернення студента за консультацією до викладача, уточнення змісту пропущеного матеріалу і можливостей його самостійного опрацювання.

В умовах дистанційної та змішаної форм навчання більш вагомим є не просто надсилання есе чи презентації до гуглкласруму, але і захист, відправленого завдання, безпосередньо на семінарі. Активна участь студента на практичних заняттях є обов'язковою і буде вимагатись. Рейтинг студента значною мірою формуватиметься за результатами його роботи на практичних (семінарських) заняттях.

Студенти, які пропустили практичні заняття, можуть не допустити зниження підсумкового рейтингу, своєчасно (протягом семестру) опрацювавши відповідні теми і виконавши завдання, передбачені для пропущених занять. Не треба чекати наближення заліково-екзаменаційної сесії для відповідного спілкування з викладачем. Варто це робити як тільки студент буде готовий продемонструвати свої знання і навички з пропущених тем занять.

Для того, аби виконувались вимоги щодо об'єктивності у оцінюванні знань, положення щодо академічної доброчесності, бажано залучати одногрупників до обговорення матеріалів, що представлені із запізненням. Викладач готовий до колегіального обговорення, у відповідності із положеннями щодо студентоцентрованого навчання, із використанням сучасних інформаційних технологій комунікації (Зум). Це дозволить продемонструвати відкритість, прозорість та відсутність упередженості при оцінюванні роботи студентства.

Теми і завдання для практичних занять передбачені робочою програмою дисципліни, доступною з особистого кабінету студента в системі «Кампус» або на сайті кафедри соціології. На лекціях та практичних заняттях допускається використання ноутбуків, смартфонів, але лише для цілей, зумовлених темою заняття і відповідним тематичним завданням. Використовувати зазначені (та інші подібні) засоби для розваги чи спілкування під час заняття не варто. Відповідати на питання викладача, читаючи з екрану смартфона, ноутбуку чи з підручника припустимо лише за наявності власних коментарів і представлення здатностей до компаративістики. Асоціації та посилання повинні бути дотичними до змісту дисципліни, яка вивчається, бути ідеологічно не упередженими та підкріпленними раціональною аргументацією.

Форми роботи

Тематика лекцій висвітлена у робочій програмі дисципліни. Вітаються питання від студентів до викладача під час лекції. Викладач може ставити питання окремим студентам або загалом аудиторії. Допускається і вітається діалог між студентами і викладачем на лекції.

Семинарські заняття мають на меті розвиток у студентів вміння працювати з науковою літературою, готувати виступи на базі попередньої аналітичної роботи, формулювати та відстоювати свою позицію, брати активну участь у дискусії.

Процедура оскарження результатів контрольних заходів оцінювання

Студенти мають можливість підняти будь-яке питання, яке стосується процедури контрольних заходів та очікувати, що воно буде розглянуто згідно із наперед визначеними процедурами. Для оскарження контрольних заходів студент має подати заяву, у якій має бути вказана причина оскарження, наведені факти упередженості викладача. Викладач повинен обговорити дану заяву зі студентом особисто на консультації. В разі відсутності порозуміння щодо результату контрольного заходу, формується комісія з викладачів кафедри, яка оцінює процедуру проведення контрольного заходу та претензії студента. Комісія може вирішити провести контрольний захід повторно, або відхилити заяву. Рішення комісії є остаточним та оскарженню не підлягає.

Політика університету

Академічна доброчесність

Політика та принципи академічної доброчесності визначені у розділі 3 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

(інша необхідна інформація стосовно академічної доброчесності)

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки студентів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>.

Неформальна освіта

За бажанням здобувача, в умовах, що не сприяють регулярному відвідуванню занять, допускається вивчення окремих змістовних частин дисципліни в асинхронному режимі, зокрема через опанування дистанційних курсів та інших форм неформального навчання. Для врахування в рейтинговій системі оцінювання балів за такі курси, вони мають змістовно відповідати певним темам силабусу, а їх проходження узгоджене з викладачем дисципліни. На підтвердження проходження неформального навчання студент має надати відповідний документ (сертифікат) із зазначенням назви курсів та їх обсягу в годинах. Визнання результатів неформальної освіти відбувається у порядку визначеному у відповідному Положенні КПІ ім. Ігоря Сікорського: <https://osvita.kpi.ua/node/179>.

Політика використання штучного інтелекту

Політика використання штучного інтелекту та її принципи регламентуються наказом «Політика використання штучного інтелекту для академічної діяльності в КПІ ім. Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://osvita.kpi.ua/node/1225>.

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: робота на семінарах, МКР.

Календарний контроль: проводиться двічі на семестр як моніторинг поточного стану виконання вимог силабусу.

Семестровий контроль: екзамен

Оцінювання та контрольні заходи

Рейтинг студента з навчальної дисципліни складається з балів, що він отримує за:

- виконання модульної контрольної роботи;
- роботи на семінарських заняттях;
- реферат;
- екзамен.

Критерії нарахування балів.

1. Відповіді на семінарських заняттях.

Ваговий бал – 2 бали при відповіді на одне питання. Максимальна кількість балів на всіх семінарських заняттях дорівнює $r_{\text{сем}} = 2 \text{ бали} * 14 = 28 \text{ балів}$.

При відповіді на кожне питання студент отримує:

- повна відповідь (не менше 90% потрібної інформації) якщо при відповіді студент демонструє глибоке знання матеріалу, логічно і послідовно його викладає, дає обґрунтовані висновки, вільно оперує конкретними даними, з легкістю і переконливо відповідає на поставлені питання – 2 бали;
- неповна відповідь (не менше 60% потрібної інформації) та значні помилки, на поставлені питання відповідає слабо, або не відповідає взагалі – 1 бал;
- відсутня робота на семінарі – 0 балів.

2. Модульна контрольна робота.

Ваговий бал – 12.

Критерії оцінювання:

- «відмінно» – повна відповідь (не менше 90% потрібної інформації) – 11 – 12 балів;
- «добре» – достатньо повна відповідь (не менше 75% потрібної інформації), або повна відповідь з незначними неточностями – 9 – 10 балів;
- «задовільно» – неповна відповідь (не менше 60% потрібної інформації) та незначні помилки – 7-8 балів;
- «незадовільно» – відповідь не відповідає вимогам на «задовільно» – 0 балів.

3. Реферат.

Ваговий бал – 10.

Критерії оцінювання:

- «відмінно», тема розкрита повною мірою (не менше 90% потрібної інформації), робота написана самостійно, відповідає встановленим вимогам та здана вчасно – 9-10 балів;
- «добре», тема розкрита не досить повно (не менше 75% потрібної інформації), наявні незначні відхилення від встановлених вимог, здана вчасно – 8 балів;
- «задовільно», тема розкрита погано та/або наявні суттєві відхилення від встановлених вимог та/або робота здана із суттєвою затримкою – 6-7 балів;

- «незадовільно», робота не відповідає вимогам– 0 балів.

3. Екзамен.

Ваговий бал – 50.

Екзамен передбачає усні відповіді на 2 питання, перелік яких наведений у додатку 2.

Критерії оцінювання одного питання:

- «відмінно», повна відповідь на питання (не менше 90% потрібної інформації) – 23 - 25 балів;
- «добре», достатньо повна відповідь (не менше 75% потрібної інформації, незначні неточності) – 19 -22 бали;
- «задовільно», неповна відповідь (не менше 60% потрібної інформації та деякі помилки) – 15-18 балів;
- «незадовільно», незадовільна відповідь – 0 балів

Заохочувальні бали (не більше 10 балів за усі види робіт):

- за науково-дослідницьку діяльність (участь у конференціях, «Днях науки ФСП», конкурсах студентських робіт, публікації);
- участь у факультетських олімпіадах з навчальної дисципліни та всеукраїнських олімпіадах.

Умови позитивної проміжної атестації:

Для отримання «зараховано» з першої проміжної атестації студент повинен мати не менше ніж 12 балів, для отримання «зараховано» з другої проміжної атестації студент повинен мати не менше ніж 24 бали.

Умови допуску до екзамену:

Умовою допуску студента до екзамену є отримання попередньої рейтингової оцінки не менше як 24 бали, а також зарахування індивідуального семестрового завдання(реферат).

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

Рейтингова оцінка здобувача (бали)	Університетська шкала оцінок рівня здобутих компетентностей (результатів навчання)
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно

Можливі відмітки у відомості семестрового контролю:

Не допущено	Невиконання умов допуску до семестрового контролю
Усунено	Порушення принципів академічної доброчесності або морально-етичних норм поведінки
Не з'явився	Здобувач, був допущений, але не з'явився на екзамен

Перегляд рейтингової системи оцінювання впродовж семестру

Перегляд РСО може здійснюватися за вмотивованою заявою здобувача, що вивчає ОК, органу студентського самоврядування або профспілкового комітету студентів, поданою на ім'я завідувача забезпечуючої кафедри. Процедура перегляду визначена у розділі 7 Положення про систему оцінювання результатів навчання в КПІ ім. Ігоря Сікорського https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/downloads/Pologennia_RSO_2025.pdf

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Рекомендації студентам

Працюючи на лекції студенту варто конспектувати основні поняття, ознаки, класифікації, визначення, алгоритми, про які розповідатиме викладач. Це дозволить студенту краще презентувати свою позицію (думку), критично оцінювати позиції (думки) інших студентів, ставити питання викладачу та студентам. Обсяг засвоєного навчального матеріалу і глибина його розуміння від цього збільшуватиметься. Готуючись до практичного заняття студенту бажано опрацювати лекційний матеріал певної теми, ознайомитись з додатковими ресурсами в списку літератури. Якщо студент не ознайомився з навчальним матеріалом, йому варто уважніше слухати виступаючих, і завдяки отриманій інформації намагатись компенсувати недоліки підготовки до заняття. Не слід відмовлятися від відповіді на питання викладача. Навіть якщо студент не знає відповіді, доцільно спробувати відповісти, висловити свою думку, виходячи з власних знань, досвіду, логіки запитання тощо. При цьому не треба боятися помилитися – одним з важливих завдань вивчення соціально-гуманітарних дисциплін є вироблення навичок логічного мислення, ведення дискусії та висловлення власних думок. Однак, варто пам'ятати, що незнання матеріалу дисципліни є суттєвим недоліком роботи студента і буде негативно впливати на його загальний рейтинг. Пропуски студентом занять за поважних причин, відпрацювання пропущених студентом тем можливо у формі написання творчих есе.

Дистанційне навчання

Можливе синхронне дистанційне навчання з використанням платформ для відео-конференцій та освітньої платформи для дистанційного навчання в університеті.

Інклюзивне навчання

Допускається

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено ст.викладачем кафедри соціології Василець Ольгою Іванівною.

Ухвалено кафедрою соціології (протокол № 14 від 23.06.2025)

Погоджено Методичною комісією факультету (протокол № 4 від 24.06.2025)

Питання до модульної контрольної роботи

1. У чому ви вбачаєте особливості розвитку соціального знання Нового часу ?
2. Чому соціологію, низка науковців та політиків, представників культурних течій, вважають «проектом модерну» ?
3. Як пов'язані між собою соціологія XIX століття та класова боротьба того часу?
4. У чому ви бачите вплив інституційних та соціально-структурних змін у суспільному житті індустріалізаційної доби на формування соціологічного дискурсу ?
5. Аргументуйте потракування класової боротьби як рушійної сили історичного розвитку.
6. Чому соціальну теорію марксизму іменують «історичним матеріалізмом»?
7. У чому полягає пояснювальний потенціал та методологічна обмеженість марксизму ?
8. Розкрийте взаємозв'язки між революційними змінами у культурі, економіці, політичних та освітянських практиках з позицій соціологічного підходу на межі XIX і XX сторіч.
9. Поясніть соціологічну вимірність промислової революції та її ролі в історії сучасного світу. Первісне накопичення капіталу як соціально-економічний феномен.
10. Культурні коди феодального та капіталістичного суспільств – опишіть можливості концептуалізації процесів та явищ.
11. Розкрити суть економічної критики доктрини комунізму в працях П.Струве.
12. Покажіть динаміку агресивних устремлінь людини і вплив суспільства на формування цих устремлінь на основі робіт З.Фрейда, К.Лоренца, Е.Фрома.
13. Розгляньте теорію О.Ранка про активну людську волю як основу індивідуального та соціального розвитку.
14. У чому полягає гіперболізація принципу сексуальності в теорії В.Райха? В.Райх – ідеолог «сексуальної революції» в країнах Заходу.
15. Обґрунтуйте різницю між різними способами психологічного захисту як формами соціальної поведінки у спільнотах та суспільстві.
16. Яким чином можна використати концепти аналітичної філософії К.Юнга, вчення про архетипи, зокрема, для оптимізації управлінських практик сьогодення?
17. За якими алгоритмами, на вашу думку, формується вміння застосовувати на практиці положення теорії соціального контролю?
18. Опишіть класичну концепція психоаналізу З. Фрейда, та її основні постулати.
19. У чому сутність концепції людини З. Фрейда: «свідомість» і «несвідоме»; «Воно» (id), «Я» (ego), «Над-Я» (superego); теорія сексуальності – історичні та сучасні конотації і контексти.
20. Розкрийте взаємозв'язок між соціальними досягненнями людини та феноменом сублімації. У чому полягає, на вашу думку, «Репресивність» культури.
21. Опишіть методологічний аспект «соціологізму». У чому полягає, на вашу думку, особливість соціологічного методу дослідження.
22. Що є сутністю соціальної солідарності: ознаки та типи, розкрийте вплив на неї суспільного розподілу праці.
23. Якими історично можуть бути типи соціальних зв'язків ? Опишіть концепт соціології суїциду, соціальної норми та патології.
24. Розкрийте зміст концепції самогубства як спроби доказу соціальної природи індивідуальної дії.
25. У чому полягає сутність теорії соціальної дії ?
26. Опишіть формальну раціональність в соціології М.Вебера.
27. Розкрийте взаємозв'язок між протестантською етикою та духом капіталізму.
28. Поясніть, чому революція у Франції 1789 року рахується межею між традиційним та сучасним суспільством.
29. Поясніть, у чому полягають проблеми легітимності влади і як це пов'язано із питаннями становлення й розвитку третього стану та громадянського суспільства.
30. Визначте взаємини суспільства та держави, здійснюючи аналітику бюрократії (Г.Моска) та процесів олігархізації (М.Я.Острогорський).

31. Поясніть та зазначте головні теорії політичних еліт в європейській соціології початку ХХ ст.
32. Опишіть погляди В.Парето на економіку, соціологію і моральну філософію.
33. Принцип ефективності В.Парето – сучасні конотації.
34. Розкрийте сутність концепції політичного класу Г. Моска.
35. Покажіть методологічну цінність та обмеженість матеріалістичного бачення історії.
36. Масове суспільство і культурна динаміка – окресліть історико-соціологічну вимірність процесів.

Додаток 2.

Орієнтовна тематика для реферату.

1. 1.Соціологічна концепція марксизму та її критичний аналіз у працях Р.Арона, К.Поппера, П.Сорокіна й П.Монсона.
2. Критика соціологічної концепції марксизму в українській соціологічній літературі.
3. Значення вчення З.Фрейда та його послідовників і критиків для розвитку соціологічної науки як соціально-поведінкової дисципліни.
4. Конфліктологічні виміри філософії Г. Зіммеля з позицій соціологічного підходу.
5. Соціально-психологічні розвідки Г.Тарда, Г.Лебона та їх історичне значення для формування галузевих соціологічних теорій.
6. Соціологія Е.Дюркгайма та її суперечливий характер. Причинний і функціональний аналіз.
7. Соціологія М.Вебера. Поняття соціальної дії та її основні типи. Суб'єкт соціальної дії.
8. Соціологія Ф.Тьонніса та його вчення про спільноти і суспільство.
9. Г.Зіммель – філософія життя, філософія культури, соціологія, конфліктологія.
10. Вернер Зомбарт та Вільфред Парето – соціологічні виміри теоретизування і методологічна цінність для сьогоденних розвідок суспільних практик.
11. Постання американської соціологічної традиції, розвиток полстерства як емпіричної соціології у США.
12. Британська школа культурної антропології. Функціоналізм.
13. Фрейдизм та неофрейдизм – що, на вашу думку, наразі, керує світом?
14. Перша половина (20-60-ті) ХХ сторіччя – соціологічна думка у Франції та Німеччині.
15. Франкфуртська школа соціологічних досліджень. Адорно, Маркузе Хоркхаймер та неомарксизм.
16. Інтегральна соціологія П.Сорокіна.
17. Інтерпретації, інтеракціонізм – суть соціальної взаємодії. Символічна природа комунікації.
18. Толькотт Парсонс і структурний функціоналізм.
19. Функціоналізм Роберта Мертона.
20. Соціально-психологічна концепція Ф.Знанецького і У.Томаса.
21. Еволюціоністсько-реформістський підхід Р.Парка та соціологія міста.
22. Соціальний обмін – сутність суспільного життя. Дж.Хоманс та П.Блау.
23. Теорія конфлікту: Л.Козер та Р.Дарендорф.
24. Феноменологічна соціологія та етнометодологія.
25. Новітні напрями розвитку соціологічної теорії.
26. Культурсоціологія Дж.Александера.
27. Сучасні проблеми ідентичності – макросоціологічний підхід.
28. Соціологічний реалізм як історичний феномен суперечностей між номіналізмом та реалізмом у дослідженні динаміки суспільних практик.
29. Принципи періодизації історії, макро-мезо- та мікрорівень аналітики подій та структур.

30. Світ-системний та формаційний підхід у історико-соціологічних дослідженнях.
31. Соціологічна концепція марксизму та її критичний аналіз у працях Р.Арона, К.Поппера, П.Сорокіна й П.Монсона.
32. Теорія конфлікту Р.Дарендорф та Л.Козер

Додаток 3.

Питання для підготовки до екзамену.

1. Зазначте основні історичні підходи до розуміння суспільства і людини.
2. Варвари та маргінали : традиційне бачення і сучасні експлікації.
3. Утопії та антиутопії – у пошуках ідеального суспільного устрою.
4. Десакралізація влади як проблема історичного поступу – пояснювальний потенціал конфліктологічного підходу у соціології.
5. Етика, культура і соціальна дія у історико-соціологічних контекстах.
6. Опишіть появу соціальних інститутів як механізмів самоорганізації спільного життя людей. Т.Парсонс та А.Шюц – різниця підходів.
7. Історія лібералізму: від «самоочевидного Дж.Локка» до неоліберальних уявлень про права та обов'язки держави та громадянина.
8. Роль і місце суб'єктивного чинника у історії. Влада над масами і влада мас.
9. Як зміни у засобах виробництва впливають на формування суспільної нерівності? Соціальне розшарування як історичний феномен.
10. Спільноти припису і суспільства досягнень – інваріантність історичної логіки.
11. Типи раціональності і питання релігійного світовідношення. Франція і Шотландія.
12. Основні історичні концепції розуміння суспільства
13. Вчення про суспільно-історичні формації, різні типи та способи періодизації історичного процесу.
14. Психологічні концепти З.Фрейда та К.Юнга як здобуток історичної соціології.
15. Е. Гобсбаум та макросоціологічний підхід.
16. Структуралізм М.Фуко та К.Леві-Строса у історії соціології.
17. Г.Беккер. Ядро і периферія у соціологічній теорії – історичні контексти та конотації.
18. Догма - тяглість, інноваційність та питання сталого розвитку в історії людства.
19. Ієремія Бентам та соціологія щастя. Щастя як соціокультурний історичний феномен.
20. Історичні типи культури та цивілізаційний підхід
21. Нестримний світ глобалізації. Е.Гідденс
22. Поведінка людини у історичних поглядах теорії обміну Гоманса.
23. Структурно-функціональний підхід Р.Мертона
24. Ментально-трансцендентальний підхід М.Шелера та В.Дільтея
25. Сфери суспільного життя – історичні та інституціональні зміни.
26. Актуальність та історичні обмеження класового підходу у розгляді соціальних практик.
27. Основні критерії прогресу та регресу як способів історичного розвитку.
28. Функціоналізм британської школи культурної антропології.
29. "On Liberty" - Джон Стюарт Мілль та "Civil Disobedience" - Генрі Девід Торо
30. Теорія відчуження - історія і сучасність
31. Аномія у Е.Дюркгейма та у Р.Мертона, спільне та різне.
32. Соціологія Ф.Тьонніса та його вчення про спільноти і суспільство.
33. Соціальний капітал Бурдьє – історичні витоки концептуалізації.
34. Час-простір і однорідність-гетерогенність у Р.Робінсона і історична глобалізація Г.Дерлугьяна
35. "The Social Contract" - Жан-Жак Руссо. Природні права та індивідуум
36. Критика А.Шюцем «розуміючої соціології» М.Вебера
37. Г.Зіммель у історії соціології як засновник конфліктологічного дискурсу.

38. Соціологічна думка Франції та Німеччини 20-60 роки ХХ сторіччя.
39. Пітирим Сорокін та значущість його концепцій для сучасного соціального знання.
40. Теорія еліт В.Парето та історичні трансформації феномену демократії.